

EEN NATTE NEUS VOOR DE JACHT OP ADDERS

A WET NOSE TO HUNT VIPERS

Ron Bronckers
Oude Kerkstraat 38
6227 SR Maastricht

Tegen het einde van de 16^e eeuw verscheen het boek *Venationes ferarum, avium, piscium* (De jacht op wild, gevogelte en vissen) met 105 genummerde platen waarop uiteenlopende jachttafereelen te zien zijn. De kunstenaar verantwoordelijk voor deze serie was de uit Brugge afkomstige Johannes Stradanus (1523-1605). Op plaat nr. 60 zien we een opmerkelijke weergave van de jacht op adders in Italië (zie afbeelding) en die verdient zeker enige aandacht.

Stradanus en de Venetiaanse theriak

Voor een beknopt overzicht betreffende het leven en werk van deze tekenaar, gravureontwerper en schilder met vele naamvarianties (enkele zullen passeren) verwijst ik graag naar Noulet (2008).

De keuze van Jan van der Straet om op enig moment naar Italië te reizen - net als vele andere schilders - bracht hem waarschijnlijk in contact met de jacht op adders. Alvorens zich voor langere tijd in Florence te vestigen, verbleef hij zes maanden in Venetië. Wellicht was het hier dat hij kennismaakte met de *Trochisci Viperini*, geneeskrachtige tabletten met addervlees. Men sprak ook wel van Venetiaanse theriak, omdat de slangen die gebruikt werden vooral adders waren uit de streek van Venetië (Van der Voort 2014 en URL).

Of Giovanni Stradano ooit ooggetuige is geweest van de jacht op adders, is maar geheel de vraag. Volgens Noulet zou Della Strada een verbluffende opmerkingsgave hebben gehad, maar ook een vruchtbare

Ron Bronckers
Oude Kerkstraat 38
6227 SR Maastricht

At the end of the 16th century, the book *Venationes ferarum, avium, piscium* (the hunt for wildlife, birds and fish) was published. It contained 105 pictures that showed a variety of hunting events and techniques. The artist is Johannes Stradanus (1523-1605), he lived in Bruges. The 60th picture remarkably shows a hunt for vipers in Italy (see picture) and definitely deserves some attention.

Stradanus and the Venetian theriak

For a brief summary concerning the life and works of the artist, I would like to refer to Noulet (2008). The fact that Jan van der Straet decided to travel to Italy - just like many other artists used to do - probably introduced him to viper hunting. Before settling in Florence, he stayed in Venice for six months. Perhaps it was here that he got to know the *Throchisci Viperini*, pills containing viper meat that were believed to have healing powers. The people referred to this as Venetian theriak, because the vipers used were mostly snakes living in the Venice region (Van der Voort 2014 en URL). Whether Giovanni Stradano ever witnessed viper hunting, remains questionable. According to Noulet, Della Strada had a phenomenal sense for observation, as well as a vivid imagination. Apparently, according to local notions, he didn't flinch of using a lot of detail and imagination in his drawings.

Searching for vipers using dogs

This picture shows five dogs, which makes this image interesting. In order to understand the function of these animals, a translation from the Latin subtitles is necessary. It reads: *In*

*Vipera in Italiae gaudet latitare palude.
Latratu canis audito, e dumis cita prodit.*

*Corripitur furcâ, in perdensum forcipe saccum
Injicitur: parat hinc medicamen pharmacopoeus.*

60.

De jacht op adders in Italië in de 16e eeuw (Bron: British Museum ©)
The hunt for vipers in Italy during the 16th century (Source: British Museum ©)

verbeelding. Hij deinsde er blijkbaar niet voor terug om, naargelang de lokale opvattingen, zijn tekeningen te doorspekken met details die aan zijn fantasie waren ontsproten.

Het opsporen van adders met honden

Als we naar de plaat kijken, zien we daar vijf honden op afgebeeld en dat is wat deze voorstelling zo interessant maakt. Om de rol van deze trouwe viervoeters te begrijpen, is een vertaling van het Latijnse onderschrift gewenst.

Italy, vipers like to seek shelter in the swamps. Whenever they hear a dog barking, they appear from the bushes. One then grabs the snake using a special fork. Afterwards, they are put into a bag with the help of a pair of pincers, only to be used in a pharmaceutical.

To me, it seems unlikely that the European viper (*Vipera berus*) - at least the presumed species involved considering the described habitat - would react to the sound of barking

Er staat het volgende: In Italië houden de adders ervan om zich schuil te houden in het moeras. Wanneer ze een hond horen blaffen, komen ze snel uit het struikgewas tevoorschijn. Men grijpt ze met een tweetandige vork en vervolgens worden ze met behulp van een tang in een zak geworpen. Daarna bereid men ze als een farmaceutisch geneesmiddel.

De kans lijkt me niet groot dat de Europese adder (*Vipera berus*) - waar we hier waarschijnlijk mee te maken hebben gezien de biotoop - zo op het geluid van een blaffende hond reageert. Dat de adderjagers destijds door honden begeleid werden, is mogelijk, al was het zeker niet verstandig, aangezien de beet van een adder een hond fataal kan worden. De geestelijke vader van dit schouwspel heeft vrijwel zeker een beroep gedaan op zijn grenzeloze voorstellingsvermogen, dat er tevens voor zorgde dat zijn productie van jachtscènes erg hoog lag.

Literatuur / Literature

Noulet, S. , 'Johannes Stradanus - Een Brugse schilder in Florence'. In: *Collect 8* (2008), pag. 56-61.

Voort, Marcel van der, 'Slangen die doden, slangen die genezen'. In: Leerdam, A., Orlanda S.H. Lie, Martine Meuwese & Maria Patijn, *Kennis in beeld. Denken en doen in de Middeleeuwen*. Artesliteratuur in de Nederlanden Deel 8. Hilversum, 2014, pag. 152-159.

Internetreferenties / Internet references

URL: <http://eten-en-drinken.infonu.nl/recepten/36933-historisch-recept-theriacum-andromachi.html>

in such a way. Possibly viper hunters were accompanied by dogs, but was probably not that wise as viper envenomation may be fatal to dogs. The spiritual father of this spectacle would have been very likely to use his infinite imagination, which also made his hunting works very popular.

Translation into English: Niels van Dalen.